

ELŐSZÓ

Minden közösségnek meg kell teremtenie a maga múltját, fel kell építenie önmagát. Ez a múlt korszakonként változó képet mutat, más-más célokat szolgál, más-más helyzetekben jelenik meg, egyszóval korszakonként megtörténik a múlt újraértelmezése. Az pedig, hogy a múltból mit vesszünk birtokba, ezt hogyan vesszük használatba, miként tekintünk rá és minek nevezzük (hagyomány, örökség, érték), következményekkel jár mind a birtokba vétel/használat folyamata, mind pedig a birtokba vett javak szempontjából.

A népi kultúra felfedezése óta szintén számos megközelítésben került felhasználásra. A 19. század közepétől egészen a 20. század első felének végéig a népi kultúrára mint *hagyományra* tekintettek, mely a múltban gyökerezik ugyan, de a jelenből táplálkozik, a jelenben fejt ki normatív hatását. Mikor ez a hagyomány elvesztette kapcsolatát a mindennapok megszervezésével, akkor kezdték olyan hagyományként látni, melyet ápolni, őrizni kell.

Az 1970-es évektől kezdtek a népi kultúrára örökségként tekinteni. Először Nyugat-Európában, majd a 20. század végére nálunk is egyre több szó esett az örökségvédelemről szóló diskurzusban a népiről is, elsősorban a népi építészet emlékei és a népszokások kapcsán. Ez a diskurzus a 21. század első évtizedének végére, a globalizáció és az információs és kommunikációs technológiák mindennapjainkba való beépülésével kapcsolatos elemzések megszorodását, valamint az ezek mentén létrejött társadalmi környezetek és kulturális (de posztkulturálisként is emlegetik) minták kritikájával szorosan összekapcsolódva újra felfedezésre került, mondhatni máig reneszánszát éli.

Ennek az örökségpolitikának és örökségdiskurzusnak egy oldalhajtásaként jelent meg a magyar közéletben az a mozgalom, mely a helyi és nemzeti értékek összegyűjtését hirdette meg fő célkitűzéseként. Hogy az értékgyűjtés és értékörzés mekkora téttel bír a magyar politikai közéletben, azt mi sem

bizonyítja jobban, mint az a tény, hogy működéséről – ahogy egyébként az örökséghasználatról is – törvény rendelkezik. Ám míg az előbbi az örökség védelmének szigorú szabályrendszerét adja, addig ez utóbbit „puha” törvényként szokták emlegetni, mely az értékek kiválasztását és az értékőrzés illetve megjelenítés és használat mikéntjét illető döntések jelentős részét a helyi közösségekhez utalja vissza. A mozgalom elindító és felügyelői a népi kultúra egyes elemeit értékként mutatják fel.

Ebben a szerkezetben a népi kultúra megőrzése részvételen alapuló megőrzést jelent, ami egyszerre tartalmazza a néphagyomány átadásának és átalakításának mozzanatát. Más szóval a népi kultúra egyes elemeit úgy veszi használatba, hogy közben át is alakítja azokat. Ezzel indokolható, hogy az értékfeltáró mozgalomnak erdélyi beindítása apropóján szükségesnek ítéltük az (erdélyi) magyar népi kultúra kutatásának és örökségesítésének az utóbbi évtizedben lezajlott folyamatainak, illetve az értékfeltáró mozgalomnak és ennek a helyi társadalomra és magára a népi kultúrára tett hatásainak a néprajztudomány eszköztárával és fogalmi rendszerével történő vizsgálatát.

Kötetünk az Erdélyi Értéktár és az értékgyűjtő mozgalom beindítását és népszerűsítését célzó projekt keretében szervezett két konferencia előadásainak anyagából közöl válogatást. Az első konferenciára 2015. augusztus 18-án Kolozsváron, a Kriza János Néprajzi Társaság székházában, az Erdélyi Értéktár létrehozását célzó projektindító rendezvényeként került sor Örökség és megjelenítés. *Patrimonizáció, vizualizáció és mindennapi használat* címmel, a második pedig 2015 október 9–10. között, Sepsiszentgyörgyön, a Székely Nemzeti Múzeummal partnerségben zajlott *Érték és közösség. Új utak és kihívások az erdélyi értékutatásban – a KJNT vándorkonferenciája* címmel. Mindkét rendezvény a helyi és regionális néprajzi értékekre irányította rá a figyelmet. Az előadók a néprajzi értékek feltárásának, dokumentálásának, adatbázisba (értéktárakba) történő rendezésének, valamint az értékeknek a helyi közösségek mindennapjaiba történő beépítésének a hosszú (a múltban és a jelenben egyaránt zajló) folyamatait vizsgálták. Aranyosszéki, kalotaszegi, marosszéki és háromszéki néprajzi kutatások és értékfeltáró kezdeményezések valamint megvalósítások kerültek bemutatásra.

A kötetbe válogatott tanulmányok három nagyobb tömbbe csoportosíthatók. A két bevezető tanulmány a hungarikum mozgalom néprajzi megközelítését, elméleti beágyazást próbálja meg elvégezni. A tanulmányok másik része egy-egy részterületen, épp zajló, vagy az elmúlt évtizedekben végzett örökségfelmérések eredményeit veszik számba. A kötet második felében található tanulmányok pedig konkrét esetelemzéseket tartalmaznak.

A kötetbe található tanulmányok egymás mellé sorolása a leltározás szándékát is magába rejti, hiszen meggyőződésünk, hogy ahhoz, hogy az erdélyi néprajzi értékeket bármilyen értékfeltáró, örökségesítő folyamatba lehessen integrálni elengedhetetlen számba venni azokat, amelyeket már tanulmányoztak és feltártak, leírtak és értelmeztek – azaz elhelyeztek valamilyen értelmezési horizontba –, és bevittek a tudományos/nyilvános diskurzusba.

A szerkesztők

